

УДК 567.98

ЛОКАРЄВА ЮЛІЯ ВАЛЕРІАНІВНА –

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
музично-теоретичних та інструментальних дисциплін
Кіровоградського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: muzteor@mail.ua

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

**Постановка проблеми та
обґрунтування актуальності дослідження.
Реформування системи освіти України,**

упровадження основних положень Болонської
конвенції в національну освіту актуалізують
проблему професійного становлення

висококваліфікованих фахівців мистецької сфери, творчий та інтелектуальний розвиток яких є обов'язковою умовою для здійснення інноваційної діяльності. В умовах запровадження багаторівневої освіти у вищих мистецьких навчальних закладах особливої ваги набуває проблема підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва широкого профілю, професія яких поєднує вміння педагога-виконавця, концертмейстера-ілюстратора, диригента-керівника колективу, вокаліста, лектора-музикознавця, педагога-просвітника, носія духовної культури.

Проблема підвищення рівня професіоналізму майбутнього вчителя музичного мистецтва значною мірою залежить від якісної музично-теоретичної підготовки, спрямованої на різні види музично-творчої діяльності, які є важливими для теорії та практики професійного становлення студентів вищих мистецьких навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Базовими для обґрунтування проблеми професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя є педагогічні дослідження І. Беха, В. Кравцова, В. Радула тощо. Окремі аспекти професійної підготовки та професіоналізму вчителя музичного мистецтва висвітлено в працях Г. Дідич, Л. Коваль, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалки, А. Растригіної, О. Ростовського, Т. Страган-Артишкової, В. Черкасова та ін. Педагогічна наука має в своєму арсеналі дисертаційні роботи, присвячені проблемам професійного становлення вчителів мистецьких дисциплін, зокрема досліджено теоретико-методичні основи професійної підготовки вчителя музики (Я. Сверлюк), професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін (В. Орлов) та ін.

Важливим доробком є мистецтвознавчі та методичні праці відомих сучасних українських теоретиків і музикознавців М. Калашник, Л. Маловик, Г. Побережної, Г. Смаглій, С. Шипа, Т. Щериці та ін. Вітчизняними дослідниками розроблено й упроваджено окремі вузькоспеціальні методики музично-теоретичної та музично-історичної підготовки, важливі для професійного становлення майбутнього вчителя музики, що стосуються формування художнього світогляду в процесі музично-історичних дисциплін (К. Васильківська); музично-теоретичної підготовки на історико-стильовій основі (І. Малашевська); формування окремих музично-теоретичних навичок студентів-режисерів (К. Станіславська) та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні, теоретичній розробці й експериментальній перевірці педагогічних умов професійного становлення майбутнього вчителя музичного

мистецтва в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті запропоновано та теоретично обґрунтовано педагогічні умови професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва: спрямування музично-теоретичної підготовки на різні види музично-творчої діяльності; оновлення змісту музично-теоретичної підготовки та створення навчально-методичного забезпечення на засадах інтегрованого підходу; використання мультимедійних технологій у процесі музично-теоретичної підготовки.

З метою визначити потенціальні можливості музично-теоретичної підготовки здійснено аналітичний огляд музикознавчих та методичних праць відомих композиторів та виконавців (Г. Гінзбург, Є. Назайкінський, В. Медушевський, Г. Нейгауз, С. Прокоф'єв, Д. Шостакович), теоретиків і музикознавців (Д. Алексєєв, В. Берков, Д. Блюм, В. Вахромєєв, Г. Гуляницька, О. Давидова, Ю. Келдиш, Л. Маловик, А. Островський, І. Способін, К. Орф, Г. Фрідкін, С. Шип, Г. Побережна, Т. Щериця, Г. Смаглій, Ю. Холопов, Б. Теплов, Б. Яворський), дослідників вищої школи: (К. Васильківська, Ю. Гонтаревська, І. Малашевська, О. Олійник, К. Станіславська, В. Юрчак та ін.).

Визначено навчальний, виховний та розвивальний потенціал музично-теоретичних дисциплін для професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва, багатофункціональність музично-теоретичної підготовки, її взаємозв'язок з іншими фаховими підготовками та значимість для широкопрофільної музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва, яка спрямовується на різні види музично-творчої діяльності.

Аналіз навчальних планів та програм з музично-теоретичних дисциплін виявив їхні недоліки та протиріччя, що спричинило визначення наступної педагогічної умови – оновлення змісту музично-теоретичної підготовки та створення навчально-методичного забезпечення на засадах інтегрованого підходу. Для реалізації даної умови запропоновано організацію вивчення музично-теоретичних дисциплін на основі змістових ліній (актуалізація, систематизація, інтеграція, проєкція знань), а також створення навчально-методичного забезпечення на засадах інтегрованого підходу (удосконалення навчальних, робочих програм, навчально-методичних комплексів, упровадження спецкурсів, факультативів, наукових гуртків, розробка навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій; створення та реалізація мистецьких проєктів з

використанням мультимедійних технологій тощо).

Ефективність професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва безпосередньо залежить від упровадження в навчальний процес мультимедійних технологій, завдяки яким оптимізується професійне становлення майбутнього вчителя музики. У галузі музично-педагогічної освіти вплив мультимедійних технологій на студентів є всебічним і надзвичайно потужним, адже дозволяє підвищити інтенсивність процесу навчання, створює умови для самоосвіти та дистанційної освіти, в поєднанні з телекомунікаційними технологіями розв'язує проблему доступу до нових джерел різноманітної за змістом і формою представлення інформації, сприяє розвитку творчих здібностей та нахилів, стимулює самостійність і креативність студентів.

Дослідження професійного становлення в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін дозволило виокремити види роботи, що сприяють активізації цього процесу: використання інноваційних методів («метод творчих вправ», «метод змістових ліній», «метод музичної колекції», «метод презентації мистецького проекту», «метод застосування мультимедійних технологій» та ін.); самостійна творча робота (факультатив «Творче музикування»), науково-дослідна діяльність (науковий гурток «Музично-теоретична підготовка як педагогічна проблема»), лекційно-просвітницька діяльність (музичний лекторій «В гостях у Муз», медіа-проект «Гаудеамус» тощо).

В експериментальному дослідженні професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін відображено процес реалізації педагогічних умов професійного становлення майбутнього вчителя музики, висвітлено результати апробації педагогічної технології та впровадження авторського навчально-методичного забезпечення в аудиторній та позааудиторній діяльності, виконано порівняльний аналіз рівнів сформованості компонентів професійного становлення майбутніх учителів музики в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін.

Дослідно-експериментальна робота проводилася відповідно до завдань дослідження й мала на меті практичну реалізацію науково обґрунтованих педагогічних умов; розробку та апробацію технології, спрямованої на забезпечення належних умов організації дослідно-експериментальної роботи; створення навчально-методичного забезпечення професійного становлення майбутнього

вчителя музичного мистецтва; виявлення ступеня ефективності запропонованих педагогічних умов, технології, навчально-методичного забезпечення професійного становлення майбутнього вчителя музики в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін.

Для здійснення дослідно-експериментальної роботи було складено програму, яка передбачала удосконалення навчально-методичних комплексів з музично-теоретичних дисциплін; введення до змісту музично-теоретичних дисциплін спеціальних тем, завдань, вправ, спрямованих на проблему дослідження, серед яких: «Професійне становлення майбутнього вчителя музики», «Потенціал музично-теоретичної підготовки», «Мета та завдання музично-теоретичних курсів», «Зміст та структура музично-теоретичних дисциплін», «Методи організації навчально-пізнавальної діяльності», «Організація навчального процесу при вивченні музично-теоретичних курсів», «Лекційно-просвітницька практика», «Творчі завдання як складова самовираження студентів», «Активізація самостійної роботи» тощо; упровадження в програму професійної підготовки майбутнього вчителя музики спецкурсів, створених на засадах інтегрованого підходу, зокрема, «Професійне становлення майбутнього вчителя музики засобом вивчення музично-теоретичних дисциплін», «Мистецтво і медіа-простір»; системи творчих завдань з музично-теоретичних дисциплін у процесі читання факультативного курсу «Творче музикування»; організацію лекційно-просвітницької діяльності студентів у межах роботи музичного лекторію «В гостях у Муз» на базі Кіровоградської обласної дитячої філармонії та закладів естетичного виховання; застосування мультимедійних технологій у процесі музично-теоретичної підготовки та в позааудиторній діяльності в рамках функціонування медіа-проекту «Гаудеамус».

У педагогічному дослідженні доведено існування значного навчального, виховного та розвивального потенціалу музично-теоретичних дисциплін для професійного становлення майбутнього вчителя музики, багатфункціональність музично-теоретичної підготовки (когнітивна, практична, творча, проєктивна функції), взаємозв'язок з іншими фаховими підготовками (інструментально-виконавської, диригентсько-хорової), значимість їх для широкопрофільної музично-педагогічної діяльності вчителя музики, яка складається з різних видів музично-творчої діяльності (виконавської, вокально-хорової, композиторської, лекторсько-просвітницької, науково-дослідницької тощо).

Для оновлення змісту музично-теоретичної підготовки на засадах інтегрованого підходу реалізації даної умови запропоновано організацію вивчення музично-теоретичних дисциплін на основі змістових ліній (актуалізація, систематизація, інтеграція, проєкція знань), створено навчально-методичне забезпечення на засадах інтегрованого підходу (удосконалення навчальних, робочих програм, навчально-методичних комплексів, упровадження спецкурсів, факультативів, наукових гуртків, розробка навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій, створення та реалізація мистецьких проєктів тощо).

Установлено, що ефективність професійного становлення майбутнього вчителя музики безпосередньо залежить від упровадження в навчальний процес мультимедійних технологій, завдяки яким оптимізується професійне становлення майбутнього вчителя музики. Дослідження професійного становлення в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін дозволило виокремити певні види роботи, що сприяють активізації даного процесу: використання інноваційних методів («метод творчих вправ», «метод змістових ліній», «метод музичної колекції», «метод презентації мистецького проєкту», «метод застосування мультимедійних технологій» та ін.); самостійна творча робота (факультатив «Творче музикування»), науково-дослідна діяльність (науковий гурток «Музично-теоретична підготовка як педагогічна проблема»), лекційно-просвітницька діяльність (музичний лекторій «В гостях у Муз», медіа-проєкт «Гаудеамус» тощо).

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, у дослідженні теоретично обґрунтовано, експериментально перевірено та доведено ефективність запропонованих педагогічних умов професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін, серед яких: 1) спрямування музично-теоретичної підготовки на різні види музично-творчої діяльності; 2) оновлення змісту музично-теоретичної підготовки та створення навчально-методичного забезпечення на засадах інтегрованого підходу; 3) використання мультимедійних технологій у процесі музично-теоретичної підготовки.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Васильківська К. М. Формування художнього світогляду майбутнього вчителя музики в процесі вивчення музично-історичних дисциплін: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02 / Катерина Миколаївна Васильківська. – К., 2006. – 238 с.

2. Малашевська І. А. Принципи та педагогічні умови інтегрованої музично-теоретичної підготовки майбутніх учителів музики / І. А. Малашевська // Теоретичні питання культури, освіти, та виховання: збірник наукових праць / За заг. ред. академіка АПН України Євтуха М. Б., укл. – О. В. Михайличенко. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2008. – Вип. 35. – С. 109–112.

3. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія / Людмила Михайлівна Масол. – К.: Промінь, 2006. – 432 с.

4. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: [монографія, ред. І. А. Зязюна] / Валерій Федорович Орлов – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.

5. Растрюгіна А. М. Фундаменталізація вищої музично-педагогічної освіти в контексті сучасного цивілізаційного розвитку: до постановки проблеми / Алла Миколаївна Растрюгіна. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. – 318 с.

6. Стратан Т. Б. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів музики засобами мистецтва: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Стратан Тетяна Борисівна. – К., 1996. – 178 с.

7. Черкасов В. Ф. Становлення і розвиток музично-педагогічної освіти в Україні (1962 – 1991 рр.): [монографія] / Володимир Федорович Черкасов. – Кіровоград: «Імекс-ЛТД», 2008. – 376 с.

BIBLIOGRAFIYA

1. Vasyl'kivs'ka K. M. Formuvannya khudozhn'oho svitohlyadu maybutn'oho vchytelya muzyky v protsesi vyvchennya muzychno-istorychnykh dystsyplin: dys. ... kandydata ped. nauk: 13.00.02 / Kateryna Mykolayivna Vasyl'kivs'ka. – K., 2006. – 238 s.

2. Malashevs'ka I. A. Prynysy ta pedahohichni umovy intehrovanoyi muzychno-teoretychnoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv muzyky / I. A. Malashevs'ka // Teoretychni pytannya kul'tury, osvity, ta vykhovannya: zbirnyk naukovykh prats' / Za zah. red. akademika APN Ukrainy Yevtukha M. B., ukl. – O. V. Mykhaylychenko. – K.: Vyd. tsentr KNLU, 2008. – Vyp. 35. – S. 109–112.

3. Masol L. M. Zahal'na mystets'ka osvita: teoriya i praktyka: monohrafiya / Lyudmyla Mykhaylivna Masol. – K.: Promin', 2006. – 432 s.

4. Orlov V. F. Profesiynne stanovlennya maybutnikh vchyteliv mystets'kykh dystsyplin: teoriya i tekhnolohiya: [monohrafiya, red. I. A. Zyazyuna] / Valeriy Fedorovych Orlov – K.: Naukova dumka, 2003. – 262 s.

5. Rastryhina A. M. Fundamentalizatsiya vyshchoyi muzychno-pedahohichnoyi osvity v konteksti suchasnoho tsyvilizatsiynoho rozvytku: do postanovky problemy / Alla Mykolayivna Rastryhina. – Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2006. – 318 s.

6. Stratan T. B. Formuvannya pedahohichnoyi maystemosti maybutnikh uchyteliv muzyky zasobamy mystetstva: dys. ... kandydata ped. nauk: 13.00.01 / Stratan Tetyana Borysivna. – K., 1996. – 178 s.

7. Cherkasov V. F. Stanovlennya i rozvytok muzychno-pedahohichnoyi osvity v Ukraini (1962 –

1991 р.): [monohrafiya] / Volodymyr Fedorovych Cherkasov. – Kirovohrad: «Imeks-LTD», 2008. – 376 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛОКАРЄВА Юлія Валеріанівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LOKAREVA Yuliya Valerianivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Senior Lecturer of the Department of Music-Theoretic and Instrumental Disciplines, Kirovograd Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of a future teacher of music art.